

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№23 (2019)

TOSHKENT-2019

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Раҳбар Ҳамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий Университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Жаҳон Тиллари Университети

"Ўтмишга назар" журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет журнала "Взгляд в прошлое"
Editorial Board of the Look to the past

Кебадзе Мадонна

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет (Грузия)*

Бурдиашвили Майя

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет (Грузия)*

Кожакеева Ляззат Темировна

*тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика университети,
Қозоғистон Республикаси*

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич

*тарих фанлари доктори, профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий Университети*

Бобожонова Дилором Бобожонова

*тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
Жаҳон Тиллари Университети*

Зияева Доно Ҳамидовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти*

Аширов Адҳам Азимбаевич

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти*

Агзамова Гулчехра Азизовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти*

Халикова Раҳбар Эргашевна

*тарих фанлари доктори, профессор, Тошкент
давлат техника университети*

Ишанходжаева Замира Райимовна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б.,
Ўзбекистон Миллий Университети*

Кобзева Ольга Петровна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б.,
Ўзбекистон Миллий университети*

Одилов Абдор Анварович

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Ерметов Аваз Абдуллаевич

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий Университети*

Саипова Камола Давляталиевна

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий Университети*

Джоробекова Айнура Эшимбековна

*тарих фанлари номзоди, профессор, Тошқи
ишлар вазирлиги қошидаги Дипломатия
академияси, Қозоғистон Республикаси*

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна

*тарих фанлари доктори, Тошкент Кимё -
Технология Институтида*

Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амир Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

1.Хайдаров И.М.

ЎЗБЕКИСТОНДАГИ АГРАР-САНОАТ КОМПЛЕКСИ ТАРИХИДАН
(XX асрнинг 60-80 йиллари).....4

2.Азаматова Г.Б.

АҲОЛИ МИГРАЦИЯСИДА ХОТИН - ҚИЗЛАР ҲАРАКАТИ:
МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.....14

3.Бутаев У.

МУРАККАБ ЗАМОНАВИЙ ДУНЁДА ҲАҚИҚИЙ МУСТАҚИЛЛИКНИ
ТАЪМИНЛАШ МУАММОЛАРИ.....24

4.Ёдгоров З.Ш.

ЎЗБЕКИСТОНДА МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЖИСМОНИЙ
ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ДАВЛАТ
СИЁСАТИНИНГ УСТУВОР ВАЗИФАЛАРИ.....31

5.Мажидов А.Ф., Абдурасулова Д.Т.

ТАРИХИМИЗНИНГ ҲАСРАТЛИ САҲИФАЛАРИ ХУСУСИДА БАЎЗИ
МУЛОҲАЗАЛАР.....40

6.Пардаев Т.Р., Турсунов Ж.Н.

МУСТАБИД ТУЗУМНИНГ МИЛЛИЙ ВА ДИНИЙ ҚАДРИЯТЛАРГА
МУНОСАБАТИ.....44

7.Охунжонова Ш.Ю.

ТОШКЕНТ БОЗОРЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ МАНБАЛАРДА
АКС ЭТИШИ.....50

8.Тухтаева М.С.

XX АСР ЎЗБЕКИСТОН САНЪАТШУНОСЛАРИНИНГ ЎРТА ОСИЁДА
ШАРҚ УЙҒОНИШ ДАВРИ САНЪАТИ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШГА
ҚЎШГАН ҲИССАСИ.....59

9.Шукуров Р.

БУХОРО БОСҚИНИ АРАФАСИДАГИ СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАРНИНГ
ЗАМОНАВИЙ ТАРИХ ТАДҚИҚОТЛАРИДАГИ ТАҲЛИЛИ.....68

10.Тўпчиев У.С.

ХІХ АСР ОХИРИ-ХХ АСР БОШЛАРИДАТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА
ВИНОЧИЛИК САНОАТИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ.....75

11.Мадаминаова Д.И., Мустапова Х.И., Суюнова Б.С.

ЯПОНИЯ ТАШҚИ СИЁСАТИДА МАРКАЗИЙ ОСИЁ ВЕКТОРИНИНГ
ШАКЛЛАНИШ ВА РИВОЖЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ.....89

12.Нарзуллаева Н.А.

ХИВА ХОНЛИГИ МЕТРОЛОГИК ТИЗИМИ.....96

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Мажидов Акбар Файзуллаевич,
Абдурасулова Дилбар Тўраевна,
Жиззах давлат педагогика институти
Тарих ўқитиш методикаси
кафедраси ўқитувчилари

ТАРИХИМИЗНИНГ ҲАСРАТЛИ САҲИФАЛАРИ ХУСУСИДА БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР

For citation: Akbar F.Majidov, Dilbar T.Abdurasulova. Some reviews on sorrowing pages of history. 2019, vol. 23, issue 2, pp. 40-43

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2019-23-05>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада совет давлатининг Ўзбекистонда юритган қатағонлик сиёсати, ундан советларнинг кўзлаган мақсадлари, қатағонлик сиёсатининг тўлқинлари, мустақиллик туфайли қатағонлик сиёсатини ҳаққоний равишда ўрганиш имконияти берилганлиги ҳақида илмий хулосалар баён этилган.

Калит сўзлар: мустақиллик, қатағон, репрессия, коммунистик тузум, "миллатчи", "пантуркист", "панисломист", "халқ душмани", "қулоқ".

Маджидов Акбар Файзуллаевич,
Абдурасулова Дилбар Тураевна,
Преподаватели кафедры Методика преподавания истории
Джизакского государственного педагогического института

НЕКОТОРЫЕ ОБЗОРЫ НА СКОРБНЫХ СТРАНИЦАХ ИСТОРИИ

АННОТАЦИЯ

В данной статье изложена репрессивная политика Советского государства в Узбекистане и описывается волны репрессивной политики и возможность изучения сущность политики репрессий вовемя независимости.

Ключевые слова: независимость, репрессия, коммунистический строй, "шовинист", "пантуркист", "панислямист", "враг народа", "кулак".

Akbar F. Majidov,
Dilbar T. Abdurasulova,
Teachers of the department Methodology of teaching history
Jizzakh State Pedagogical Institute

SOME REVIEWS ON SORROWING PAGES OF HISTORY

ANNOTATION

This article describes the Soviet policy of repression in Uzbekistan, Soviet intentions, waves of repressive politics and the possibility of studying the policy of repression in the time of independence.

Key words: independence, repression, communist system, pan-Turkist, pan-Islomist, enemy of people, kulak, nationalist.

Мустақиллик, ҳуқуқий давлат асосларини яратиш, ватандошларимиздан ўз халқига, мамлакатига садоқат, Ватанга муҳаббат туйғуларини шакллантириш, давлатимизни мустақкамлашнинг амалий ва маънавий воситаларини вужудга келтириш имконини яртатиб берди. Бу борада ўтмиш аجدодларимизнинг тажрибаларини ўрганиш, уларнинг ибратли ишларидан сабоқ олиш, умуминсоний қадриятларга асосланган дунёқарашимизни шакллантириш, миллий ўзликни англаш-бугунги долзарб вазифадир.

Бинобарин, шахс жамиятда ўз ўрни ва вазифаларини тушуниб олишида, ҳаётий мўлжалларини ўзининг мақсади ва эҳтиёжларига, имкониятларига мос тарзда тўғри белгилашида ижтимоий фанлар, хусусан, тарих фани муҳим ўрин тутди. Халқимизнинг инсоният цивилизациясига қўшган муносиб ҳиссасига, жаҳон халқлари орасида тутган ўрнига баҳо беришда, унинг бой ва ҳаётий ва тарихий тажрибаларидан фойдаланишда, олийжаноб фазилатлар ва анъаналарни ўрганиш ҳамда бойитишда Ўзбекистон тарихи фани катта аҳамиятга эга [1,Б.6].

Тарихга фақат фан сифатидагина қараш уни бор бўйича, чуқур англаш имконини бермайди. Тарих бу- дунёқараш дегани, тарих бу- маънавият, тарих-халқ хотираси, тарих миллатнинг, халқнинг таржимаи ҳоли, тарих инсоният босиб ўтган узоқ ва машаққатли йўлдир [2,Б.36]. Тарих ўзликни англашнинг, маънавиятни юксалтиришнинг энг самарали таъсирчан воситасидир.

Дарҳақиқат, ҳаққоний тарихимизни, янги тарихни яратишда буюк истиқлолимиз йўлида курашган улуғ зотлар, маърифатпарвару адиблар, қўмондонлар лашкарбошиларнинг, бир сўз билан айтганда ўз юртини жонидан ортиқ суйган ва ардоқлаган ватандошларимизнинг ҳаёт йўли, фаолияти, тақдирини билиш, уларнинг бетимсол ижтимоий-сиёсий қиёфасини тиклаш, бор ҳақиқатни ҳозирги ва келажак авлодга етказиш бугунги кунимизнинг долзарб масалаларидан биридир.

Тарих ҳақиқати шуни таъкидлайдики, халқлари билимдан, доно, зийрак, дунёқараш кенг, ўз мустақил фикрига эга бўлган мамлакатлар ҳар қандай қийинчиликларни осонгина енгиши мумкин.

Аксинча, зиёлиси оёқости қилинган, мамлакатнинг шавкати бўлмайди. Маънавияти топталган, маданияти камситилган юртнинг қиёфаси йўқолади.

Тарихимизнинг аянчли, ҳасратли, фожеали ва армонли саҳифаларидан бири Советларнинг Ўзбекистонда олиб борган қатағон сиёсати ва унинг фожеали оқибатларидир. Маълумки, мудҳиш Октябр тўнтаришидан бошлаб то СССР

парчаланиб кетгунча қадар сиёсий қатағон совет жамиятининг ажралмас таркибий қисми бўлиб келди. Бироқ бу фожеа Ватанимизнинг тарихида, айниқса 30-40-йиллардаги тарихимизда мутлақ ёритилмаган эди, бу давр бамисоли устига кафан ташланган, кафанга ўралгандек ҳолатда, ўрганиш учун ёпиқ мавзу бўлиб қолганди [3,Б.4]. Биринчи Президент ҳали мустақилликка эришишдан аввалроқ Ўзбекистондаги сиёсий қатағон ва унинг қандай кечгани, фожеали оқибатини очиб бериш, бегуноҳ қатағон қурбонларини оқлаш чораларини кўриш ташаббуси билан чиқди. Бу ўринда унинг мана бу фикрлари диққатга лойиқдир: "... 1937-1939 йилларда Ички ишлар халқ комиссарлиги идоралари инқилобий қонунчилиқни жуда кўпол тарзда буздилар ва оёқ ости қилдилар. Бундай бедодлик кейинги йилларда ҳам, то 50-йилларга қадар давом этди. Сира айби бўлмаган, ҳалол одамлар кўплаб қамоққа олинди ва қириб ташланди.

Сталин шахсига сиғиниш йиллари Ўзбекистон халқлари бошига оғир кулфатлар солди. 1937-1939 йилларнинг ўзидагина Ўзбекистон ССР Ички ишлар халқ комиссарлигининг "учлик" лари томонидан 41 минг нафардан кўпроқ киши қамалди. Шулардан 37 минг нафаридан кўпроғи судланди, 6 минг 920 киши отиб ташланди... Асоссиз қамалиб жиноий жавобгарликка тортилган кишилар орасида партия, совет, хўжалик ходимлари, ҳарбийлар, зиёлилар ва колхозчилар жуда кўп эди [4].

Яна шу ўринда далилларга мурожат қиламиз: Коммунистик тузум жаҳонда VII-аср бошларидан бери яшаб келаётган муқаддас Ислом динини Туркистонда йўқ қилмоқчи бўлди. У 1918 йилдан 1950-йиллар ўрталаригача янги империяни мустаҳкамлаш учун табақаларга ажратиш сиёсатини олиб бориб, 6 млн. туркистонликни "миллатчи", "пантуркист", "панисломист", "халқ душмани", "қулоқ" ва "империалистлар малайи" каби тамғалар билан қоралаб қатағон қилди ва қириб ташлади [5,Б.92].

Урушдан сўнг тўқиб чиқарилган руҳонийлар, миллатчилар иши бўйича кўплаб адабиёт, санъат, илм-фан, дин арбоблари қатағон қилинди. 40-50-йилларда таслимчиларга, антисоветларга қарши кураш баҳонасида кўплаб юртдошларимиз қатағон домига тортилди.

XX асрнинг 80-йилларида "пахта иши", "Ўзбек иши" деб номланган сохта ишлар бўйича минглаб бегуноҳ кишилар қатағон қилинди [3,Б.5]

Буюк истиқболимизнинг дастлабки вақтларидаёқ Биринчи Президент совет режими даврида "асоссиз тарзда қатағон қилинган кишиларнинг ор-номуси, қадр-қиммати, покиза номини тиклашни" биринчи галдаги вазифа деб билди. Айниқса Биринчи Президентимизнинг 1999 йил 12 майдаги Ф-999-сонли фармойиши муҳим аҳамиятга эга бўлди. Худди шу йили 22 июлда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси "Ватан ва халқ озодлиги йўлида қурбон бўлган фидойилар хотирасини абадийлаштириш тўғрисида" қарор қабул қилди. Унга мувофиқ Тошкент шаҳрининг Юнусобод туманидаги Бўзсув қирғоғида мустамлакачилик даври қурбонлари хотирасини абадийлаштириш бўйича жамоатчилик комиссияси ҳузурида "Шаҳидлар хотираси" хайрия жамғармаси тузилди ва у самарали фаолият кўрсата бошлади.

Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти И.А.Каримовнинг 2001 йил 1 майда "Қатағон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш тўғрисида" ги фармони эълон қилинди. Унга мувофиқ ҳар йил 31 август куни "Қатағон қурбонларини ёд этиш куни" қилиб белгиланди. "Қатағон қурбонлари" хотира китобини яратиш

вазифа қилиб қўйилгандан бери орадан анча вақт ўтган бўлишига қарамай, вилоятлар бўйича "қатағон қурбонлари" хотира китоби яратилганича йўқ. Хусусан, Жиззах вилояти мисолида оладиган бўлсак, Ўзбекистоннинг бошқа вилоятлари каби бу ерда ҳам юзлаб, минглаб кишилар совет давлатининг қатағонлик сиёсатининг қурбони бўлган. Тўғри, нашрдан чиққан айрим асарлар бир гуруҳ ёки алоҳида олинган қатағон қурбонлари қисматига бағишланганлигини эътироф этиш жоиз. Шундай бўлса-да, ҳали вилоятларда бугунги кунга қадар тизимли иш йўлга қўйилганича йўқ. "Катта террор" кампанияси давридаги қатлгоҳларнинг ўрни вилоятларда ҳали -ҳануз аниқланганича йўқлиги фикримизнинг яққол исботидир.

Хулоса қилиб айтганда, Ватанимиз Ўзбекистоннинг ҳар бир вилоятида "Қатағон қурбонлари хотира китоби" ни яратиш вақти аллақачон келган. Хусусан, Жиззах вилояти ҳақида фикр-мулоҳаза юритар эканмиз, ҳудудда Республика "Шаҳидлар хотираси" хайрия жамғармасининг бўлимларини қайтадан тиклаш ва уларнинг самарали фаолият кўрсатишлари учун биринчи навбатда вилоят ҳокимлиги мутасаддилари ташкилий, амалий ва моддий жиҳатдан беминнат ўз кўмақларини беришлари лозим деб ўйлаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон тарихини ўқитиш ва ўрганишнинг ягона концепцияси. -Тошкент, 1996 (A unique concept of teaching and studying the history of Uzbekistan. - Tashkent, 1996).
2. "Халқ таълими" журнали. 2017 йил №6-сон (Journal of Public Education. Issue 6, 2017)
3. Шамсутдинов Р. Қатағон қурбонлари. 2-китоб. -Тошкент: Шарқ, 2007 (Shamsutdinov R. Victims of Repression. Book 2 - Tashkent: Sharq, 2007)
4. "Ўзбекистон овози", 1991 йил 15-сентябр сони (Voice of Uzbekistan, September 15, 1991)
5. Набиев А.. Мустақиллик учун кураш ёхуд парчаланган Туркистон тарихи. Т.: "Ёзувчи", 1998 (A. Nabiev. The struggle for independence or the history of Turkistan -T.: The Writer, 1998)

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№23 (2019)

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амир Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000